

bizim külliye

1999'DAN BERİ ÜÇ AYLIK KÜLTÜR ve SANAT DERGİSİ Yıl : 2022

SAYI 91

İzzetpaşa Vakfı Adına
Prof.Dr. Necip İLHAN

Yazı İşleri Müdürü
Mustafa YALÇIN

Genel Yayın Yönetmeni
Nazım PAYAM

Editör
Kemal BATMAZ

Tashih
Öğr. Gör. Ünal YILDIRIM

Röportaj
Dr.Öğr. Üyesi Taner NAMLI

Dizgi-Tasarım-Kapak
Yusuf ÖZTÜRK

Çizgi
Osman SUROĞLU

Basın ve Medya
Gıyasettin DAĞ

Hukuk Danışmanı
Av. Vedat PEHLIVAN

Dağıtım
İzzetpaşa Vakfı

Danışma Kurulu
YAVUZ BÜLENT BÂKİLER
YAHYA AKENGİN
Prof. Dr. MİLAY KÖKTÜRK
Prof. Dr. MUSTAFA YAĞBASAN
Prof. Dr. EBRU BURCU YILMAZ
Prof. Dr. LEVENT BAYRAKTAR
Prof. Dr. VEFA TAŞDELEN
Dr. M. NACİ ONUR
NECATİ KANTER
Dr.Öğr. Üyesi A. FARUK GÜLER
ÖMER KAZAZOĞLU

Abone ve Reklam
Yurt İçi: İzzetpaşa Vakfı
Posta Çeki Hesap No:1285029

Yönetim Yeri
İzzetpaşa Cad. İzzetpaşa Vakfı
Ek Bina No:16/4 Elazığ

Tel. 0 (424) 233 55 13 - 233 15 00 (114)
Belgegeçer (faks) : 0 (424) 237 49 65

Baskı
TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşletmesi
Tel. 0312 354 91 31
Yenimahalle / ANKARA

Abone Şartları (Yıllık): Yurt İçi: 50 TL
Yurt Dışı: 40 Avro
Yıllık Kurum Abone: 150 TL
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.
Yayın Kurulu dergiye girecek yazılarda gerekli gördüğü değişiklikleri yapar. Yayımlanan yazıların fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir. Bizim Külliye adı anılmaksızın alıntı yapılamaz.
e-posta (e-mail)
bizimkulliye@gmail.com
www.bizimkulliye.com
ISSN:1302-3500

4
Nazım Payam
Ben bir dağın ağacıyım

7
Davut Güner
Bu Kış

8
Mehmet Baş
İptidai

8
Muhammet Hikmet
Ayrılığı Neşet Ertaş'tan dinlemek

9
Seval Koçoğlu
Öteki nerede?

10
Taner Namlı
Muhammed Hüküm ile "Ben, biz ve yerlilik" kavramları üzerine

13
Şaban Sağlık
İnsanın hikâye hâli: Biz
İnsanın öykü hâli: Ben

18
Misli Baydoğan
İki ayrı ben ve iki ayrı biz

20
Levent Bayraktar
Millî ve insani varoluşun temeli: Dil, düşünce ve değer

24
Namık Açıkgöz
"Biz"den "ben"e geçiş hikâyesi ve Ayn Rand'ın "Ben" adlı kitabı

27
Rabia Dirican
Benlik ve ses / narkisos ve echo

30
Belkıs Altuniş Gürsoy
Ben ve bizin serencamı

32
Vefa Taşdelen
Ben neyim, insan nedir?

36
Muhammet Enes Kala
Varoluştan şahsiyete: "Ben"den "biz"e, "biz"den "ben"e

38
İrfan Görkaş
Arılar ve insan olmak

42
Mustafa Sever
Ben, biz ve ötekiler

44
Yahya Akengin
"Ben" ile "biz" arasında

46
Ferda Atlı
Ben ve bizin dışında kalanlar: Onlar

49
Mehmet Kurtoğlu
Ben'den Biz'e sır ve ifşâ

52
Taner Tatar
Efradını câmi, ağyârını mani kelimeler: Ben, sen, biz

bizim külliye
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR ve SANAT DERGİSİ Yıl : 2022

57
Şerif Aydemir
Güzelin rengi beyazdır

58
Yunus Emre Vural
Ahiret Sorusu

62
İbrahim Akbulut
Adım İbrahim'miş sonradan öğrenmedim

63
Niyazi Karabulut
Ben ve biz ekseninde insanın kimlik arayışı

66
Erdoğan Erbay
Metafizik idrâkten fiziki somutluğa:
Tanzimat sanatkârının ben/ biz söylemi
Akif Paşa örneği

68
Hilmi Özden
Carl Gustav Jung'a göre "ben" ve "biz"

71
Süleyman Daşdağ
Geç kalkan vapur

74
Ahmet Faruk Güler
Edebiyatın biz hâlleri

76
Mehmet Toygar Özdemir
Yeşilırmak'ta çalkalandı Kelkit Çayı'

78
Şevval Temur
Neriman

78
Muhammed Yakupi
Ashab-ı Kehf

79
Şaban Abak
Sezai Karakoç'la çağdaş olan öğretmen

83
Gıyasettin Dağ
Mahcup ve onurlu bir hayat:
Sezai Karakoç'un ardından

86
Muhsin İlyas Subaşı
"Türk Birliği" dilde birlikle sağlanır!

90
Kemal Batmaz
Prof. Dr. Necip İlhan ile
İzzetpaşa Vakfı hizmetleri üzerine

92
Halit Yıldırım
Şiir ve geleneği konuşmak

95
Şeyma Aydemir
Hatırlamak uzatıyor ömrü

96
Osman Suroğlu
Çizgi

bizim külliye

Muhterem Okurlar,

Dosya konumuz “Ben ve Biz”.

Ele aldığımız kavram veya terimin açılımında TDK’nin sözlük tanımını asla ihmal etmedik. Tabii TDK’nin sözlük tanımı, kabul gören ve bağlayıcı bir tanımdır. İsim, sıfat, zamir; terim ve kavramlar hakikatinde mihenk taşı o. Oradaki tanımı memba gördük. Ancak sosyolog, psikolog, felsefeci ve edebiyatçımızla “Ben ve Biz”e farklı açılardan bakmaya mecburduk.

Evet, bir dergi olarak belki de yegâne gayemiz bu; farklı çağrışımları hatırlatmak…

Elinizdeki sayımızla yine çokça hatırlatmalarda bulunduk. “Kişiyi öbür varlıklardan ayıran” kendini bilme bilinci ile “ben”i bazen sadece tekil birinci kişi yerine, bazen çokluk yerine bazen de hiçbirini kavratmayan anlamsızlığı ya da aldatıcılığıyla kullandık. “Biz”i de öyle.

“Ben”in iç meşguliyette kalmasını öykü, dışa çıkışını hikâye olarak adlandırdık. Yani, edebiyatta bir kişinin bir nesli temsil etmesi ve bir grup adına konuşması, başlı başına toplumsal bir hadise olduğundan o konuşma “biz” metnidir, dedik. Hatta yerliliğimizle “ben” ve “biz”e sınırlar belirledik. Ama dönüp dolaşıp söz kovanımıza geldik.

Gelecek sayımızın dosya konusu: “Edebiyatta Delilik”

Yeniden buluşmak ümidi ve dileğiyle Allah’a emanet olunuz.

Bizim Külliye

külliye 91 çalışma.indd 3 8.02.2022 12:31:53

Benlik ve Ses / Narkisos ve Echo

RABİA DİRİCAN

Hikâye malumdur: Vaktiyle kör bir kâhin Narkisos için acısı yüzyıllar boyu süren bir kehanette bulunur: kendini bilmezse uzun bir ömrü olacak! Ne var ki ahir ömründe Narkisos, yakışıklılığını soldurmaya vakit bulamadan bir lanete uğrar, cezaların en ağırını reva gören Tanrılar, onu tepetaklak olmuş bir Platonik aşka mahkûm ederler. Onu bir düğüm gibi gölün başına bağlayan, hiçbir zaman ve hiçbir koşulda vuslata ermenin mümkün olmadığı bu aşk, bir yansımadan başkası değildir. Platon'un mağara sakinleri içerisinde seçkin bir yeri vardır Narkisos'un, varlığı tersten okuyarak fenomenini ideal eylemiştir. Ne periler, ne Tanrıçalar peşindedir de hiçbiri umurunda değildir. Kışkırtıcı bir merakla susadığı arzu şarabını kendiyle baş başa, nazlı nazlı içmek ister. En mahrem güzelliklerini kendi gözlerine saklamıştır. Yüksek bir sadakatle, ruhi bolluk içerisinde ve şirk kabul etmeyen bir kıskançlıkla sevmektedir. Onunkisi, kendini kendine teşhir etmenin yakıcı bir arzuya dönüştüğü kıpkızıl bir kısır döngüdür. Özene bezene yaratılmış bu erkek güzeli, zevk aynasında yağız yüzünü seyrederek zamanı yaşlandırır. Tanrı dahi kendini görebileceği bir ayna istemişken Narkisos, Echo'nun aynasını ters çevirir; gidip bir vehme âşık olur.

Bir tekrara mahkûm edilen Echo ise en önemli varlığını, sözlerini kaybetmişti. Bir kısır döngünün içine girmesi, dilin anlamdan soyularak yalnızca bir ses, bir aksiseda olarak kalması belki de dilin başına gelebilecek en büyük felakettir. Nasıl ki cismine takılıp kalmış bir zavallı olan Narkisos, yansımasına mahkûm edilmişse Echo da ağır bir lanetle kendi sesinin yankısına mahkûm edilir. Yankı, bir anlamda sesin gölgesidir; sesin gerçek kaynağı olmadan var olmayan bir yanılsamadır. Ne yansımanın ne de yankının gerçek bir varlıktalığı vardır. Onlar ancak kaynağının var oluşuna bağlı birer gölgedirler; tıpkı Tanrı'ya karşı benliğin durumu gibi…

Narkisos'un kendine âyan olan yüzü, baştan çıkarıcı bir tuzaktan başkası değildir. "Varlığın bir gölge, benliğin bir pusu" olduğunu bilmeden, bir tuzağa düşer gibi düşmüştür göle; dünya kurulalı beri sayısız Narkisos'un düştüğü gibi... Yoksa Narkisos'un hikâyesi tırnak içine alınmış bir hayatın evrensel ölçekte tekrarı mıdır? Âdem ile Havvâ cennetten bir kez mi kovulmuştur sanki? Her medeniyet, her kültür, her insan kendi

külliye 91 çalışma.indd 27 8.02.2022 12:31:55

varlık kabınca, kendi lisanınca o kadim öyküyü dünya sahnesinde oynar durur ve her insan, bir başkasının Âdemliğini/Havvalığını seyreyler. Mefisto'nun günah tohumuyla gebe kadınlar Narkisos'u anbean yeniden doğurur ve arzularını sırtlanmış kambur erkekler o kadınlara tekrar tekrar âşık olur. Onlar bir elmanın iki yarısıdır. Yasak elmayı hançerle ikiye bölen o ayrılık sebebi (benlik), kadını da erkeği de aynı kalıba dizer/gizler.

Yasak meyvenin tadını hatırlamayanlar elma mı buğday mı tartışadursun, kendine ve Tanrı'ya karşı dürüst olan söylemeden duramaz; bu, düpedüz dünya tadıdır. Yunan mitinde göl olan o dünya, bizim Yunus'a gelir "içi nar ile pür" gayya kuyusu olur. Dil değişse de hakikat tektir. "Ayrılıkta azap vardır." diyen nebinin ikazına aldırmadan insan bazen, gözleri yanma pahasına o gayyaya eğilip bakmaktan kendini alıkoyamaz ve ayırır 'benliğini 'Ben'liğinden. Gayyalara düşmekten, firkat gölüne dalmaktan, aşktan değil savaşmaktan, dünyayı biriktirmekten ve arzulardan sırılsıklam olan insan, bu irinli sulardan silkinip kurulanacak bir hamleye ölümüne muhtaçtır. Özşehvetinden başka kimseye anlatacak bir kelamı olmayan, Narkisos'un varisi olan o insan, konu sıra dışı bir mevzuya geldiğinde sınavı ezberlediği yerden çıkmayan bir çocuk gibi bakar hayata; yarı kızgın, yarı suçlayıcı… Tanrı'ya karşı takınması gereken varlık kurallarını umursamadan her gün kendini yeniden baştan çıkarır. Eros'un kanatları altında dinlenip, Zeus'la düşüp kalktıktan sonra Narkisos'la kendini seyre dalar. Ebedi değildir, kızgın, kavurucu bir öğlen güneşi gölü pekâlâ buhar eyleyebilir ve elbette bir ikindi vakti varlığının gölgesi öne değil arkaya düşecektir. Şimdi gizli günahları gammazlayan bir nergis gibi göl kenarlarında mı süzülmeli, yoksa açık bir tabutla vatanına mı dönmelidir? Velhasıl bu hikâye, her insanın kendi narkisosunun hikâyesidir.

Acze düşen yarım aklını dibe doğru çeken bu balçık, göçebe zihninin oyuklarında biriken bu tatlı sular, homo-narkisosun o nadide(!) varlığını; benliğini korumak için yarattığı özel sığınaklardır. Her koşulda yeniden doğurması gereken zamanı, pervasız bir Don Juan gibi onu gösterecek şeffaf tenler aramakla tüketir. İnsanın kendine hayran bıraktığı her göz, aslında benliğinin bölüp çoğalttığı bir ayna kırığıdır. O, kin kusar gibi sever ve çelişkilerin kucağında hayatı öldüre öldüre var etmeye çalışır. Patolojik bir şüphecilikle kendini kendinden kıskanır ve hayatın her anında değiştirdiği maske koleksiyonunu özenle saklar. Maskeli baloya çevirdiği şu hayatta sandığından uzun yaşamaktadır aslında; gece on ikiyi vurduğunda külkedisine dönüşür. Takkelerin düşüp kellerin göründüğü bir dönüm noktası olan bu saatte Tanrı esintisi vicdanıyla çok değil biraz baş başa kalır homo-narkisos. Tesadüfle açıklanamayacak kadar çok sızlamaktadır vicdanı. Bir sebebi olmalı, ama ne? Neyse ne deyip derhal unutur bunları, nasılsa prens gelip o pabuca uygun bir ayak bulmayacak mı? Kendiyle baş başa kaldığında her gizli günahın içinde bir haklılık payı bulur ve ele güne karşı kendini affeder. Sonra özenle benliğine uygun bir Tanrı biçer; en özel giysisini giyer gibi kibrini tekrar sırtına atıp çıkar insanlar arasına… Buruşturmadan toplayarak eteklerini, topuklarını yere vurup ayakkabıcı çocuğa uzatır kör karanlıktan daha siyah pabuçlarını… Neredesin en çocuk? "Kral çıplak!" diye haykıracak bir perdesiz göz, bir sabi sübyan yok mu?

İnsan ruhunun en mahrem köşelerinde gezinen Narkisos, tüm dizginleri ele alıp varlık âleminde kendine gerçek bir yer açmak ister. Sadece nergis değildir artık; içinden bin bir türlü benlik çıkar. Ne denli kırılgan olursa olsun her koşulda yaşamaya alışık bir kasımpatı gibi, hayatta kalmaya ant içmiş bir kara veba gibi fırsat kollayan bir iç düşmandır. Gerçek güzelliği/güzeli ararken hakikate çelme takan bir gölgenin oyunuyla benlik burulması yaşayan insan, artık kötürüm olmuş iradesiyle kör topal bir yansıma aşkın duçarı olur. Bir hastalık gibi bünyeyi saran bu aşk, imkânsızın da imkânsızıdır. Benliğine tutulan sevdası, belki de gördüğü yansımanın "ben" olduğunun dahi şuurunda değildir. İnsan, bir başkasına ayna iken niçin kendine perdedir? Kendiyle iç içe yaşarken neden kendinden bu kadar bihaberdir? Kendini bilen Rabb'ini bilir ise kendini bil/e/meyenin kaderi göle düşüp boğulmak mıdır? Anadan üryan bir yalnızlığın ortasında aynalarla sevişen Narkisos, ne kadar da bizdendir; ne kadar da gerçekçi…

İnsanın kendi içi boş gölgesine âşık olması ilk başta kulağa budalaca bir durum gibi gelse de insanın ahvali çoğu kez tam da bir yansıma/yanılsama problemidir. Narkisos'un hikâyesi en niha-

külliye 91 çalışma.indd 28 8.02.2022 12:31:55

yetinde insanın kendi faniliğini hatırlatırken bir anlık göz kamaşmasının sabun köpüğü gibi geçici ve bağlanılmaya değer olmadığını söyler. Ancak ne var ki kâkülünü taramak için eğildiği buzlu sular, insanı perçeminden yakalayarak garip bir cezbe içinde dünyayla dansa kaldırmıştır. Büyülü gözlerle suretini süzerken kendinden geçen neonarkisoslar esrik bedenleriyle secde edercesine göle eğilirken içtikçe susatan doyumsuz hazlara duçar olurlar. Bir yüzyıl dahi vefa göstermeden onun suretini yutacak olan bu dünya, yeni nergislere susamış bir gölden başkası değildir. Yazık ki ölümlü insanın kabrinde bir nergis dahi açmaz. Su, Narkisos'un bedenini bütün insafıyla bir çiçek olarak geri sunarken toprak çürütür, ayrıştırır ve imha eder. Dört elementin dördü de bir değildir sonuçta, aralarında mizaç farkları vardır.

Narkisos'un gölünde boğulan insan, Echo gibi sözünü kaybetmiş, ondan geriye yalnızca ruhu çekilmiş bir aksiseda kalmıştır. Kendimize düzdüğümüz methiyeler, başıboş günahlar için iç çekmeler, ötekini berikini çekiştirmeler, hesapsız ahlar, eyvahlar, ucuz eğlenceler için atılan deli kahkahalar, kan dökülmesine sebep olan iftiralar, kalp kıran yergiler, sayısız benliklerin kendini ilah ediş manifestolarından birkaçıdır. Bunlar, bir labirentin içinde dolaşır gibi yol aldığını sanıp da bir yere varamayan, duvarlara çarparak güçten düşen ses kırıntılarıdır. Oysa Hak kelamının menzili tektir; hedefe kilitlenmiş bir ışın gibi tek bir kaynaktan çıkıp kırılmadan, fotonlarına ayrılmadan dosdoğru varacağı yere varır; dilden gelir, dile gider. Sözün de miracı vardır, benliğin aradan çekildiği sese söz denir. Ses insanı yorarken söz dinlendirir. Ses, kulakta kalırken söz, kalbe intikal eder. Ses de söz de dilden çıkar. Ancak ses, konuşma uzvu olan dilin devinimiyle oluşurken söz, gönül anlamındaki dilden gelir; dile gelir, dile gider. Söz sınırlıdır; sesin ise haddi hesabı yoktur. Ses beden ise söz, nefestir. Sesin kaynağı tüm canlı ve cansız varlıklar olabilirken söz ilahidir. Ses, insana ve hayvana verilmiş bir canlılık alametidir; söz ise Hak kelamıdır. Haktan gelmeyen her söz, hakikati örterek bir dil yarası açar. Ses, suskunluğu bozar, bulandırır; söz ise gönlü dinlendirir, durultur. Zihin, duyduğu sesin ötesine geçemez, ne ise odur; söz ise bir semboldür, gönülde katman katman açılır. Ses, zaman ve mekândan öteye geçemez; söz ise zamanı ve mekânı aşar.

Sesi sözü birbirine karıştıran kendinden başka anlatacak bir şeyi olmayan insanın benliklerine çarpa çarpa büyüyen yankısı, ilahi hitabı duymaya engel değil midir? Aziz Mesnevi'sine "bişnev" diye başlar Mevlana; bişnev, dinle, işit! İç sesini bastıran bir malayaniyle ömrü boyunca boş gürültüler çıkarmak yüzünden hakiki tek bir cümle dahi duyamadan gitmek ne acıdır. Anlamdan yoksun heceleri hayat karşısında eli ayağına dolaşan bir kekeme gibi kesik kesik tekrarlarken kendini dünyanın en büyük hatibi zannetmek ne boş bir vehimdir. Ya hayır söyleyip ya susamamak, insanı insan yapan o en kıymetli şeyi: nutku/nefesi boşa tüketmek, Echo'nun kaderine talip olmak değil midir? Yalnızca Echo ile Narkisos'un hikâyesi değildir bu; özbeöz insanın hikâyesidir.

Hassas konuları durup fark etmeye çoğu insanın vakti yoktur ama itiraf etmek gerekirse Narkisos, içimizde yaşıyor. Arkadaşsız kalınca kendiyle saklambaç oynamaya kalkışan bir garip çocuk gibi, hakikat tarafından sobelendiğini bilmeden koşup oynuyor; bizi de dâhil ediyor bu gülünç oyunun içerisine. Derin bir yaraya merhem arar gibi, silinmeye yüz tutmuş son hatırayı hafızaya mıhlar gibi, uçurumdan düşmekte olan canparemizi kollarından yakalar gibi var gücümüzle tutuyoruz benliklerimizden, bir vehm-ü hayale tutunuyoruz. Ve bir gün kendi gözlerinin önünde soyunuyor Narkisos, görünmezlik iksiri içip çırılçıplak şehre iniyor. Onun eşsiz güzelliğini görmeye can atarken umulmadık bir anda bizi gizlice takip eden bir çift göze rastlıyoruz. Fizan'da da olsa bizi görüp keskin bakışlarını etimize geçirecek bu bir çift gözü tanıyoruz, içimizde özenle büyüttüğümüz Narkisos bu. Başlar yere eğilip aynalar kırılıyor ve bir şiir duyuluyor hemen oracıkta: "Ne ben benim, ne sen sensin, ne sen bensin; hem ben benim hem sen sensin, hem sen bensin." Echo'nun dili çözülüyor birden. "Benliklerinizi ilah edinmeyin." diyen Tanrı'nın sesi geliyor kulaklara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" Mahrem bakışlar altında soyunuyoruz kibir motifli cesedimizden. Bir inşirah ferahlığı mest ederek usulca indiriyor dik başları. Cam kırıklarını eteklerimizle süpürüp hakikatin ırmağına atıyoruz. Tanrı'nın "hay" sıfatıyla yıkanıp durulanıyor içimiz. Anlıyoruz ki bir seyirlik ömrü vardır benliğin. Yeri gelir karşısına geçer seyreylersin; zamanı gelir, yola düşer seyreylersin...■

külliye 91 çalışma.indd 29 8.02.2022 12:31:55